

Nr 8

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i civilförsvarlagen den 22 april 1960 (nr 74); given Stockholms slott den 19 december 1968.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av protokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändring i civilförsvarlagen den 22 april 1960 (nr 74).

GUSTAF ADOLF

Sven Andersson

Propositionens innehåll

I propositionen föreslås att kommunerna befrias från ansvaret för för-
rådshållning av civilförsvarets materiel för brandtjänst samt för ordnings-
och bevakningstjänst. Förslaget föranleder ändring i civilförsvarlagen.
Ändringen föreslås träda i kraft den 1 juli 1969.

Förslag

till

Lag om ändring i civilförsvarlagen den 22 april 1960 (nr 74)

Härigenom förordnas, att 40 § 1 och 2 mom. samt 44 § civilförsvarlagen den 22 april 1960¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

40 §.

1 mom. Det åligger — — — — — omförmälda anordningarna;

e) förvara och underhålla sådan för det allmänna civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänst samt brandtjänst anskaffad materiel, som icke utgör personlig utrustning för tjänstegrenarnas personal;

f) tillhandahålla lämpliga lokaler för civilförsvarets administration samt, i den mån skyldighet härutinnan icke åvilar ägare eller innehavare av anläggning eller byggnad, för förvaring av annan materiel och utrustning för civilförsvaret än som avses under e) ävensom för utbildningsverksamheten inom civilförsvaret;

g) svara för — — — — — under mörkläggning.

2 mom. Därest åtgärd, som avses i 1 mom. b)—e), enligt organisationsplanen hänför sig till flera i samma civilförsvarsområde helt eller delvis ingående kommuner, skall den kommun länsstyrelsen bestämmer vidtaga åtgärden och förskjuta kostnaderna därför.

I den ————— belöpande andelar.

Vad i ————— nu sagts.

f) tillhandahålla lämpliga lokaler för civilförsvarets administration samt, i den mån skyldighet härutinnan icke åvilar ägare eller innehavare av anläggning eller byggnad, för förvaring av materiel och utrustning för civilförsvaret ävensom för utbildningsverksamheten inom civilförsvaret;

2 mom. Därest åtgärd, som avses i 1 mom. b)—d), enligt organisationsplanen hänför sig till flera i samma civilförsvarsområde helt eller delvis ingående kommuner, skall den kommun länsstyrelsen bestämmer vidtaga åtgärden och förskjuta kostnaderna därför.

¹ Senaste lydelse av 40 § 1 mom. se 1966: 103.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

44 §.

Tillhandahåller kommun lokaler för civilförsvarets administration, för förvaring av *annan* materiel eller utrustning för civilförsvaret *än som avses i 40 § 1 mom. e)* eller för annan civilförsvarsutbildning än sådan som avser det egna civilförsvarsområdets personal, skall skälig ersättning därför utgivas av statsmedel.

Tillhandahåller kommun lokaler för civilförsvarets administration, för förvaring av materiel eller utrustning för civilförsvaret eller för annan civilförsvarsutbildning än sådan som avser det egna civilförsvarsområdets personal, skall skälig ersättning därför utgivas av statsmedel.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1969.

Kommun är skyldig att längst till utgången av juni 1975 mot ersättning av statsmedel förvara och underhålla sådan för det allmänna civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänst samt brandtjänst anskaffad materiel, som icke utgör personlig utrustning för tjänstegrenarnas personal.

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den
19 december 1968.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, LUNDKVIST, GUSTAFSSON, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Andersson, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *förrådshållning av viss civilförsvarsmateriel* och anför.

Inledning

År 1948 (prop. 1948: 81, 2LU 40, rskr 375) övertog staten det tidigare kommunala ansvaret för det allmänna civilförsvaret. Av huvudsakligen praktiska skäl behölls dock vissa kommunala förpliktelser. Kommunerna skulle sålunda utan ersättning av statsmedel förvara och underhålla brandtjänstens, ordnings- och bevakningstjänstens samt tekniska tjänstens materiel i den mån materielen inte var personlig utrustning.

1953 års civilförsvarsutredning uttalade beträffande den del av förrådshållningen som ankom på kommunerna, att den gällande ordningen inte var i alla delar tillfredsställande. Civilförsvarets materielberedskap tillgodosågs enligt utredningen bäst, om staten ansvarade för förrådshållningen av all civilförsvarsmateriel. Om gällande bestämmelser behölls, skulle kommunerna med hänsyn till det ökade behovet av civilförsvarsmateriel i många fall bli nödsakade att anskaffa särskilda förrådsutrymmen för att kunna fullgöra sin skyldighet. Utredningen föreslog därför, att skyldigheten för kommunerna att förvara och underhålla viss civilförsvarsmateriel skulle slopas.

I samband med att riktlinjerna för det nuvarande civilförsvarets organisation och verksamhet drogs upp (prop. 1959: 114, SU 85, rskr 233) anförde föredragande departementschefen i fråga om civilförsvarsmaterielens förvaring och underhåll, att tillräckliga skäl inte syntes föreligga att göra ändring i de principer som gällde för ansvarsfördelningen mellan stat och kommun. Enligt departementschefens uppfattning medförde den rådande ordningen obestriddliga fördelar, framför allt därigenom att sakkun-

nig tillsyn erhöles över sådana materielslag, som användes i den kommunala verksamheten. Departementschefen kunde därför inte tillstyrka civilförsvarsutredningens förslag att föra över vårdnadsansvaret till staten. Riksdagen lämnade uttalandet utan erinran.

Civilförsvaret fick år 1960 delvis ny organisation. Bl. a. slopades tjänstegrenen teknisk tjänst. Därmed förelåg inte längre någon skyldighet för kommunerna att förvara och underhålla den civilförsvarsmateriel som anskaffats för tjänstegrenen. Materielen överfördes också efter hand till statsverket, som därvid fick ökat materielansvar.

Frågan om förrådshållningen av civilförsvarsmaterielen togs upp av 1963 års riksdag (motion I: 283 och II: 323, 2LU 49, rskr 203).

I motionerna föreslogs att ansvaret för förrådshållning av civilförsvarsmateriel i sin helhet skulle föras över på staten. Motionärerna framhöll att kommunerna kunde förutses få starkt ökade kostnader för materielens förvaring och underhåll och att kostnaderna drabbade kommunerna olika hårt beroende på civilförsvarsområdets och kommunernas karaktär. Vidare pekade motionärerna på att civilförsvaret är en statlig angelägenhet och att i överensstämmelse härmed även materielens förvaring och underhåll bör vara en statsverkets uppgift.

Över motionerna avgavs yttranden av civilförsvarsstyrelsen, överståthållarämbetet, länsstyrelsen i Stockholms län, Svenska stadsförbundet och Svenska landskommunernas förbund. Remissinstanserna ställde sig genomgående positiva till motionärernas förslag. Bl. a. påtalade *civilförsvarsstyrelsen*, att en betydande olägenhet med nuvarande ordning var att den materiel som kommunerna hade hand om ofta förvarades på platser som var mindre lämpliga från beredskapssynpunkt. Styrelsen ansåg att ett överförande av förrådsansvaret från kommunerna till statsverket skulle komma att främja en rationell förrådshållning och en god beredskap. Styrelsen påpekade emellertid, att en ändring i gällande regler med säkerhet skulle komma att kräva betydande kapitalinvesteringar för uppförande av förråd. *Svenska landskommunernas förbund* framhöll, att ett ställningstagande i frågan måste grundas främst på praktiskt-administrativa och ekonomiska skäl. Om staten — med den spridning eller fördelning av materielen på olika orter som förbundet förutsatte vara nödvändig — kunde på ett rationellt och effektivt sätt handha förvaringen och underhållet av materielen till ungefär samma kostnader som kommunerna, ville förbundet förorda en sådan lösning.

Andra lagutskottet uttalade att vad som framkommit under remissbehandlingens visade att olägenheter främst från beredskapssynpunkt var förknipade med nuvarande uppdelning av förrådshållningen inom civilförsvaret. Utskottet ansåg därför att möjligheterna att på staten föra över den del av förrådshållningen som nu ankommer på kommunerna borde utredas. Utskottet hemställde att riksdagen skulle göra framställning hos Kungl. Maj:t

om översyn av civilförsvarens bestämmelser om skyldighet för kommun att förvara och underhålla viss civilförsvarsmateriel. Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Inom försvarsdepartementet har med anledning av riksdagens beslut upprättats en promemoria (stencil Fö 1968:4) med vissa synpunkter och förslag angående förrådshållningen av civilförsvarets materiel för brandtjänst samt för ordnings- och bevakningstjänst. I promemorian redovisas bl. a. vissa från länsstyrelserna inhämtade uppgifter om den kommunala förrådssituationen den 1 januari 1966 och om kostnaderna för den kommunala förrådshållningen under budgetåret 1965/66. Över promemorian har yttranden avgetts av civilförsvarsstyrelsen, försvarets rationaliseringsinstitut, riksnämnden för kommunal beredskap, statens brandinspektion, länsstyrelserna i Stockholms, Kalmar, Göteborgs och Bohus, Örebro och Norrbottens län samt Svenska kommunförbundet.

Departementspromemorian

I promemorian lämnas till en början vissa uppgifter om den nuvarande förrådshållningen av civilförsvarsmateriel.

Den statliga förrådshållningen ombesörjs under civilförsvarsstyrelsen av länsstyrelserna. För verksamheten har för budgetåret 1968/69 tagits upp ett anslag av 11,1 milj. kr. Av detta belopp har 2,8 milj. kr. beräknats för lokalhyror. Vidare har i budgetplanen för civilförsvaret för tiden 1968/69—1971/72 beräknats investeringsanslag för nybyggnad av förråd med 12 milj. kr.

Den kommunala förrådshållningen ombesörjs av varje kommun för sig. Om föreliggande behov av åtgärder inom ett civilförvarsområde hänför sig till flera kommuner, bestämmer länsstyrelsen vilken kommun som skall vidta åtgärderna och förskjuta kostnaderna härför. Kommunerna kan antingen själva skaffa förrådsutrymmen eller hyra erforderliga utrymmen i statliga förråd. Enligt föreskrifter som civilförsvarsstyrelsen meddelat skall bestämmelserna för statliga civilförvarsförråds lokalisering m. m. gälla också för sådan civilförsvarsmateriel som förrådshålls av kommunerna. Detta innebär att de kommunala förråden bör anordnas på platser där civilförvarsenheterna skall mobiliseras. I föreskrifterna framhålls vidare att förråden så långt möjligt skall anordnas i anslutning till de statliga civilförvarsförråden.

Lokalkostnaderna för den kommunala förrådshållningen har länsstyrelserna för budgetåret 1965/66 beräknat till ca 620 000 kr., varav 440 000 kr. hänför sig till förrådshållningen i egna förråd och 180 000 kr. till förrådshållningen i förhyrda statliga förråd. Härtill kommer kostnader för underhåll och vård av materielen, som för budgetåret 1965/66 beräknats till ca 150 000 kr. Kostnaderna faller i allt väsentligt på förrådshållningen av brandmateriel. Civilförsvarsstyrelsen har uppskattat utrymmesbehovet för brandmaterielen till ca 30 % av det totala förrådsbehovet för civilförsvarsmateriel.

Vad beträffar frågan huruvida staten bör ta över ansvaret för förrådshållning av även den civilförsvarsmateriel som kommunerna nu handhar uttalas i promemorian att man till en början bör beakta att förutsättningarna för kommunerna att förvara och underhålla materielen i viss utsträckning ändrats. Tillsynen av civilförsvarets brandmateriel har i stor utsträckning skett genom kommunernas brandkårer vid sidan av de ordinarie göromålen. Materielen förvaras emellertid i ökad utsträckning långtidskonserverad och underhållet utförs med fördel på fabrik. Vissa svårigheter har visat sig föreligga för brandkårerna att få till stånd den översyn av exempelvis motorsprutor, som bör äga rum med vissa tidsintervaller. Den kommunförvarade brandmaterielens vård har med rådande system otvivelaktigt blivit eftersatt i vissa avseenden.

I promemorian framhålls vidare att ett statligt övertagande av den kommunala förrådshållningen skulle medföra främst en väsentlig förbättring av beredskapen. Gemensamma förrådslokaler för all civilförsvarsmateriel medför att materielen kommer att i ökad utsträckning förvaras nära de platser där den personal skall mobilisera för vilken materielen är avsedd. Vidare innebär gemensamma lokaler ökade möjligheter för rationalisering av materielhantering och underhåll samt förenklad administration, varjämte kontrollen av materielen underlättas. Slutligen kan erforderliga fabriksrenoveringar genomföras lättare i stora serier till lägre kostnader.

Ett statligt övertagande av det kommunala förrådsansvaret medför enligt promemorian ökade kostnader för statsverket. För den återstående perioden av civilförsvarets uppbyggnad fram t. o. m. budgetåret 1971/72 har civilförsvarsstyrelsen beräknat behovet av ytterligare förråd för kommunförvarad materiel till i runt tal 20 000 m². Härav bedöms ca 8 000 m² redan disponeras av staten under det att resterande 12 000 m² får nyanskaffas. Av dessa 12 000 m² beräknas överslagsvis 8 000 m² komma att kräva nybyggnad. Nästan hela nyanskaffningsbehovet hänför sig till förråd av mindre kvalificerad typ avsedda för fordon. Civilförsvarsstyrelsen beräknar att årskostnaden för förrådshållning av den civilförsvarsmateriel som kommunerna nu har ansvaret för kommer att uppgå till ca 1,3 milj. kr. i prisläget maj 1967. De sammanlagda kostnaderna för civilförsvarets förrådshållning kan dock enligt promemorian antas bli lägre än om nuvarande system behålls. Möjligheterna till rationalisering ökar och förrådsverksamheten kan fördelas på färre enheter med större och mer ändamålsenlig utformning.

Mot bakgrunden av det anförda föreslås i promemorian att ansvaret för förrådshållningen av civilförsvarets materiel för brandtjänst samt för ordnings- och bevakningstjänst förs över från kommunerna till staten. Beträffande formerna för övertagandet bör enligt promemorian överenskommelse träffas i varje särskilt fall mellan de berörda civilförsvarsmyndigheterna och kommunerna. Vidare föreslås att staten förhyr befintliga förrådslokaler för materiel, som inte lämpligen kan föras över till statliga förråd. Kan överens-

kommelse inte träffas bör kommunerna vara skyldiga att mot skäligen ersättning förvara och underhålla materielen. Sådan skyldighet bör dock inte föreligga under längre tid än till utgången av juni 1975.

Remissyttrandena

De i promemorian framförda förslagen tillstyrks eller lämnas utan erinran av samtliga remissinstanser.

När det gäller den framtida förrådshållningen anser *försvarets rationaliseringsinstitut* lämpligt att krigsmakten och civilförsvaret såvitt möjligt tillämpar samma normer för vård av materiel. Enligt institutets mening bör också utredas civilförsvarsmyndigheternas möjligheter att samarbeta med militära myndigheter, i första hand försvarsområdesstaberna, i fråga om tillsyn, vård och reparation av materiel m. m.

Beträffande kostnaderna för den framtida förrådshållningen m. m. av materielen har några av remissinstanserna framfört särskilda synpunkter.

Länsstyrelsen i Kalmar län tror att kostnaderna för vård och underhåll av materielen har beräknats för lågt i promemorian och vill fästa uppmärksamheten på att kostnader också uppstår för utbildning av civilförsvarets förrådspersonal. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* framhåller att arbetsvolymen vid länsstyrelsen kan komma att öka när det gäller förrådshållning m. m. av civilförsvarsmateriel. *Länsstyrelsen i Stockholms län* påpekar att den föreslagna omläggningen medför ökat arbetskraftsbehov på länsstyrelsens civilförvarssektion. Enligt *Svenska kommunförbundets* mening bör i de fall då staten kommer att förhyra kommunala förrådslokaler hyressättningen motsvara kommunens verkliga kostnad för lokalerna och följaktligen också anpassas till den framtida kostnadsutvecklingen. Liknande synpunkter förs fram av *länsstyrelsen i Kalmar län*, som framhåller skäligheten av att kommunerna får full kompensation för de förrådslokaler som lämnas över till eller förhyrs av staten.

Civilförvarsstyrelsen anser att uppkommande merkostnader för förrådshållningen för civilförsvarets del skall täckas med medel utanför de fastställda anslagsramarna.

Departementschefen

Staten har sedan år 1948 ansvar för förrådshållningen av civilförsvarsmateriel. Skyldighet föreligger dock för kommunerna att förvara och underhålla materiel som är anskaffad för brandtjänsten samt för ordnings- och bevakningstjänsten, i den mån materielen inte utgör personlig utrustning.

I departementspromemorian föreslås att kommunerna befrias från ansvaret för nämnda förrådshållning. Remissinstanserna har genomgående ställt sig positiva till förslaget.

Såsom framhållits i departementspromemorian har kommunerna svårig-

heter att på ett tillfredsställande sätt fullgöra sin vårdnadsskyldighet. Tillsynen har i stor utsträckning skett genom kommunernas brandkårer. Dessas möjligheter att vid sidan av sina ordinarie göromål se till även civilförsvarets brandmateriel är emellertid begränsade. Detta medför att underhållet av materielen i viss utsträckning blivit eftersatt. Tar staten över förrådshållningen även av den civilförsvarsmateriel som f. n. handhas av kommunerna ökas förutsättningarna att underhålla materielen på ett rationellt och enhetligt sätt. Vidare förbättras beredskapen. De nuvarande kommunala förråden är i stor utsträckning belägna i städer och större tätorter, även om kravet på lämplig förrådshållning med hänsyn till beredskapen för mobilisering ofta tvingat kommunerna att söka finna lokaler utanför de egentliga tätorterna. En gemensam förrådshållning av all civilförsvarsmateriel ökar förutsättningarna att förvara materielen i anslutning till mobiliseringsplatserna.

Jag förordar på grund av det anförda att staten fr. o. m. den 1 juli 1969 tar över ansvaret även för den civilförsvarsmateriel som nu förvaras och underhålls av kommunerna.

Civilförsvarsstyrelsen beräknar att årskostnaden för förrådshållning av den civilförsvarsmateriel som kommunerna nu har ansvaret för kommer att uppgå till ca 1,3 milj. kr. i prisläget maj 1967. Vid beräkningen av dessa kostnader har civilförsvarsstyrelsen utgått från den uppbyggnad av civilförsvaret som skall äga rum t. o. m. budgetåret 1971/72 och som medför behov av nya förrådslokaler. Vidare har beaktats att de kommunala förrådslokaler som byggnadstekniskt ofta är mindre ändamålsenliga. Nyanskaffning av lokaler som ersättning för de befintliga förråden måste äga rum oavsett vem som i framtiden skall ansvara för förrådshållningen. Slutligen har hänsyn tagits till att de nuvarande direkta kostnaderna för den kommunala förrådshållningen — ca 770 000 kr. för budgetåret 1965/66 — inte är helt rättvisande. De direkta kostnaderna för den kommunala förrådshållningen har kunnat hållas nere genom att kommunernas brandkårer ofta utfört vårdnadsarbetet utan att särredovisa några kostnader härför. Jag delar den i departementspromemorian uttalade uppfattningen att de sammanlagda kostnaderna för civilförsvarets förrådshållning kan antas bli lägre om staten ansvarar för hela förrådshållningen än om nuvarande uppdelning behålls.

Kostnaderna för statens övertagande av den kommunförvarade civilförsvarsmaterielen kommer att beaktas vid beräkningen av anslagen till civilförsvaret för budgetåret 1969/70, vilket jag anmält i annat sammanhang (prop. 1969: 1 bil. 6 s. 192).

I enlighet med vad som föreslås i promemorian bör överenskommelse om formerna för övertagandet i varje särskilt fall träffas mellan de berörda civilförsvarsmyndigheterna och kommunerna. Kan övertagande inte komma till stånd den 1 juli 1969, bör kommunerna vara skyldiga att förvara och

underhålla materielen mot skäligen ersättning, dock längst till utgången av juni 1975.

Förslaget att det kommunala ansvaret för förvaring och underhåll av brandtjänstens samt ordnings- och bevakningstjänstens materiel skall upphöra nödvändiggör ändring i civilförsvarslagen. Den föreslagna ändringen bör träda i kraft den 1 juli 1969.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t genom proposition föreslår riksdagen att antaga inom försvarsdepartementet upprättat förslag till *lag om ändring i civilförsvarslagen den 22 april 1960 (nr 74)*.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gunnel Anderson